

Мектепке дейінгі жастағы дағдарыстар

Барлық ата-аналар мен тәрбиешілер белгілі бір кезеңде бала соншалықты өзгергендіктен, бұрынғысына ұқсамайтындығын айтады. Тыңдаушыдан, көңілді немесе тыныш баладан қынжыл және табанды балаға айналады. Оның мінез-құлқындағы негативизм мен бүлік көріністерінің көбеюі дұрыс мағынадан айырылған сияқты... Мұндай өзгерістердің себебі балалардың жас дағдарысы болып табылады.

Дағдарыс - дамудың қажетті шарты. Сондықтан жас психологиясы балалық шақтың сыни кезеңдерін зерделеуге және осы уақытта ересектердің баламен өзін қалай ұстау керектігі жөнінде ұсынымдар әзірлеуге назар аударады. Даму дағдарысы - баланың одан әрі дамуы, оның дербестігінің жаңа сатысына көшуі үшін қажетті табиғи процесс.

Мектепке дейінгі жастағы баланың даму дағдарысы тұлғаны қалыптастыруды белгілі бір жолмен бағыттайтын басты кезең болып табылады. Бағыт мектепке дейінгі баланың дамуындағы серпілісті қамтамасыз ететін прогрессивті болуы мүмкін, бірақ егер баланы дербестік пен белсенділік танытуда шектесе, тежеуші болуы мүмкін.

Әрбір жас кезеңі (ал мектепке дейінгі балалық шақтағы жыл сайын дерлік) белгілі бір психологиялық процестер мен ерекшеліктердің қалыптасуымен сипатталады. Осы уақытқа дейін балада қалыптасқан біліктілік пен қасиеттер жеткілікті. Бірақ өте маңызды жаңа дағдылар мен мінез-құлық тәсілдеріне деген қажеттілікті білдіретін уақыт келеді. Бұл жаңа сатып алулар сиқырлы таяқша арқылы пайда болмайды. Бала оларды біртіндеп игеруі керек, бұл ішкі және дене күшін қажет етеді.

Бала бір сатыдан екінші сатыға ауысқан және жеке тұлғаның дамуындағы сапалық өзгерістерге әкелетін өзгермелі кезең деп аталады.

Бала бір сатыдан екінші сатыға ауысқан және тұлғаның дамуындағы сапалық өзгерістерге әкелетін кезең жас дағдарысы деп аталады.

Балалардың мынадай жас дағдарыстарын бөліп көрсетеді:

1. жаңа туу дағдарысы - дамудың эмбриондық кезеңін нәресте жасынан бөледі;
2. бір жылғы дағдарыс - сәбилікті ерте жастан бөледі;
3. үш жылдық дағдарыс - мектепке дейінгі жасқа көшу;
4. жеті жылдық дағдарыс - мектепке дейінгі және мектеп жасының арасындағы біріктіруші буын.

Бұл дағдарыстардың әрқайсысы бала айқын көрсететін өжеттілік, бағынбаушылық, қынжылдықтың пайда болуымен көрінеді. Аталған дағдарыстардың әрқайсысының мәні неде?

Жаңа туу дағдарысы

Бала қазірдің өзінде дағдарыста дүниеге келеді деп айтуға болады. Бұл оның құрсақтағы тіршілікті ана ағзасынан тыс дербес өмірге өзгертуімен байланысты. Сәби тыныс алу мен тамақтанудың жаңа түріне, әдеттен тыс жағдайларға, жарыққа, дыбысқа және т.б. үйренуі керек. Бейімделу кезеңі басталады, ол шамамен 1-2 айға созылады.

Бұл кезеңде нәрестені барынша қамқорлықпен, күтіммен, назар аударумен қоршау маңызды. Өмірдің алғашқы айлары бала үшін де, оның ата-анасы үшін де ең қиын. Бірақ дағдарыс өткенде, бала өмірге бейімделген болып шығады және өзінің жақын ортасымен, яғни анасымен және әкесімен алғашқы әлеуметтік байланыстарын орната бастайды.

1 жылғы дағдарыс

(шамамен 9 айдан 1,5 жылға дейін)

Балада әртүрлі қажеттіліктер пайда болады және оның мүмкіндіктері артады. Бала алғаш рет өзін жеке тұлға ретінде сезінеді. Ол өз бетінше қозғала бастайды.

Көріністер:

(Бала көптеген қимылдар мен әрекеттерді меңгереді, демек, оның мақсаттары көп)

Аффективті реакциялардың пайда болуы (жылау, айқайлау, аяқпен тебу, ұрыс, тістеу, теріске шығару). Мұндай тұтанулар - ересектер тарапынан түсінбеушілікке реакция.

Анаға деген сүйіспеншілікті күшейту (қарама-қайшы ұмтылыстардың болуы - бір жағынан - дербестікке ұмтылу, ал екінші жағынан - ана немесе басқа да жақын ересектер тарапынан іс-қимылдарға көмектесу қажеттілігі)

Балаға тағы не болады? Ересектерден ерекшеленетін өзіндік балалар сөйлеуі пайда болады. Сөздер ахуалды болады (нақты жағдайға байланысты).

Бұл кезеңде баланың мінез-құлқының себептерін ол түсінбейді және өзінің іс-әрекеттері мен іс-әрекеттерінде ол бір сәттік сезімдер мен тілектерге ғана сүйенеді.

Ата-аналар не істей алады?

Балаға кеңістікті зерттеуге мүмкіндік беру, бұл ретте оның қауіпсіздігін ұмытпау, өз іс-әрекеттерін түсіндірумен сүйемелдеу (бұл балаға ақпарат беріп қана қоймай, сонымен қатар оның сөйлеуінің одан әрі дамуына ықпал етеді)

Тыйым салу кезінде оларды тым көп жасамаңыз

Сабырлық пен шыдамдылықты сақтауға тырысыңыз (өйткені сіз ересек адамсыз) - балаңызға сіздің сүйіспеншілігіңіз, мейірімділігіңіз және назарыңыз қажет.

- 3 жылдық дағдарыс
- (шамамен 2,5 жылдан 3,5 жылға дейін)
- Бала ересектерден бөлініп, онымен жаңа қарым-қатынас орнатуға тырысады. Басқа балалармен қарым-қатынас орнай бастайды. Баланың өзін-өзі тануы қалыптасады, өзінің Я. пайда болады.
- Көріністер:
- Негативизм - ересектердің талабына немесе өтінішіне теріске шығару реакциясы, керісінше жасауға ұмтылу.
- Өжеттілік - бала бірденені қалағаны үшін емес, оның пікірімен санасу үшін талап етеді.

Әдеттегі өмір салтына қарсы жалпы наразылық. Бала өзіне ұсынылғанның бәріне наразы.

Шексіздік - бала өзі ойлап тапқан немесе шешкен нәрсені ғана қабылдайды. Деспотизм (егер бала отбасында жалғыз болса) немесе қызғаныш (егер отбасында бірнеше бала болса) болуы мүмкін. Бала өзінің тілектері мен қажеттіліктерін ғана маңызды деп сезінеді және бағалайды.

Наразылық-бүлік - айналасындағылармен үнемі қақтығысатын бала.

Құнсыздану - бала сүйікті ойыншығын сындыра алады (ескі заттарға деген сүйіспеншіліктің құнсыздануы), ант бере бастайды (ескі мінез-құлық ережелерінің құнсыздануы), баланың басқа адамдарға және өзіне деген көзқарасы өзгереді. Ол психологиялық тұрғыдан жақын ересектерден бөлінеді.

Ата-аналар мен педагогтар не істей алады?

Балаға жүгіне отырып, өтініштеріңізді бекіту түрінде емес, сұрақ түрінде тұжырымдаңыз («Ойыншықты алып тастаңыз» - «Ойыншықты қазір немесе кейінірек алып тастайсыз ба?»)

Балаңызбен теңдей болыңыз (оның затын алып, рұқсат сұраңыз)

Балаға «кері нұсқау» беріңіз - 1 жылғы дағдарыс кезіндегідей, шапалақтау мен айқайлау пайдасыз. Егер «жоқ» десе, дәйекті болыңыз, қабылданған шешімді орындаңыз.

Тыйымдар аз болуы тиіс, бірақ олар қатаң және негізделген болуы тиіс

Білімсіз болып көрініңіз, бала тістеріңізді қалай тазартуға, қалай киінуге, қалай ойнауға және т.б. үйретсін.

Егер бала сіздің ұсынысыңызға қарсылық көрсетсе, шыдамдылық танытыңыз, кейде оған шешім қабылдау үшін уақыт беру керек.

Егер баланың күйзелісі басталса, оны күтіңіз, содан кейін өзін қалай және неге дұрыс ұстау керектігін түсіндіріңіз (бір рет жеткіліксіз болуына дайын болыңыз).

Кейде, бұл мүмкін болғанда (егер мәселе өткір тұрмаса),

Ата-аналар мен педагогтар не істей алады?

Бұл балалардың жасы, балаларға бәрі қызықты. Сондықтан осы сәтті баланың ой-өрісін кеңейту үшін пайдаланыңыз, онымен қызықты тақырыптарды талқылаңыз.

Баланың дербестігін көтермелеуді ұмытпаңыз, оның қолынан келетін тапсырмаларды беріңіз. Осының арқасында бала өзін сенімді сезінеді. Баланың кез келген саладағы жетістіктерін белсенді бағалаңыз. Сәтсіз болған жағдайда қолдау көрсетіңіз. Ережелері бар ойындарды пайдалану өте пайдалы.

Бала қынжыла бастағанда, өз ісінді талап етудің қажеті жоқ. Үзіліс жасаңыз, балаңыз тынышталғаннан кейін онымен сөйлесіңіз. Қандай да бір әрекеттен кейін болатын салдарлар туралы айтып беріңізші. Сіздің талаптарыңыз дәйекті болуы және бір-біріне қайшы келмеуі тиіс.

Егер бала қате пікір білдірсе, оны әдептілікпен түзетіңіз.

Балаңызбен бір күнде болған оқиғаларды жиі талқылауға тырысыңыз. Оның алаңдаушылықтарына назар аударыңыз.

Естеріңізде болсын, дағдарыс – бұл туралы өтіп бара жатқан құбылыс!